

Türkiye'deki Gecekondu Sorununun Yapısal Analizi ve Bir Sağlıklaştırma Modeli Önerisi

Hülya Turgut Yıldız

Prof.Dr., İTÜ Mimarlık Bölümü

Hızlı ve plansız büyümenin neden olduğu dar gelirli-kentli kesimin konut sorunu, Türkiye ve gelişmekte olan ülkelerin, uzun yıllardan beri en önemli sorunlarından biridir. Bilindiği gibi, kırsal alanlardan büyük şehirlere olan iç göç hareketi, kentsel alanlarda ciddi konut sıkıntısının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yasal konut üretim süreçleri ile karşılanamayan bu büyük konut açığı ise gecekondu örüntüsünü doğurmuş ve Türkiye'nin büyük kentleri gecekondu yerleşmeleri ile kuşatılmıştır.

'Gecekondu' sadece, üçüncü dünya ülkelerinde İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan hızlı kentleşme sonucunda beliren yasadışı konut örüntüsüne verilen bir isim değil, aynı zamanda kontrolsüz, plansız, kendi kendine oluşan yerleşmeleri de betimleyen olgudur.(1) Her ülkede yerel ve genetik bir ad altında betimlenen Gecekondu olgusu 775 sayılı Yasa tarafından "tapusuz ve izinsiz arsalar üzerine ruhsatsız ve yasa dışı konut inşaatı" olarak tanımlanmakta ve gecekondu, mülkiyet, imar planı ve mevzuatına aykırılık açısından ele alınmaktadır. Oysa gecekondu olgusu çok yönlü ve karmaşık bir olgudur. Gecekondu olgusunu inceleyen ve tanımlamaya çalışan araştırmacılar farklı yaklaşımlarla olguyu betimlemeye çalışmışlardır. Bu tanımlar da göstermektedir ki gecekondu olgusu çok yönlü toplumsal-ekonomik ve fiziksel mekân faktörlerinin oluşturduğu karmaşık bir sorundur.

Günümüze kadar artan bir hızla devam eden gecekondu yerleşimleri, kullanıcı grubunun çevre ile etkileşiminin en iyi gözlenebildiği konut örüntülerinden biridir. Gecekondu bölgelerinin yerleşme ve mekân organizasyonu, yasal konut örüntülerinden çok büyük farklılıklar göstermektedir. Gecekondu yerleşimlerinde konut örüntülerinin temel belirleyicileri, arsa temini ile başlayıp, yaşama ve çalışma eylemlerinin, kültür kökenli davranış özellikleri ve kaynak sınırlamalarının kombinasyonu içinde örgütlenmesi ile oluşmaktadır. Bu bağlamda, kentleşme süreci içinde sosyo-kültürel ve psikolojik kavramların mekân oluşumu ve değişim üzerindeki etkilerinin saptanması, gecekondu nüfusunun gereksinmelerine ve çağdaş konut yaşamına uyumlu alternatif konut tasarımlarına veri oluşturulmasında önemli bir yer tutmaktadır.

Ülkemizde uzun bir süre, gecekonduyun "sorun" mu yoksa dar gelirli konut talebine "çözüm" mü olduğu tartışılmıştır. 1997 tarihine kadar olan dönemdeki konut politikaları olguyu sorun olarak ele alıp, çözümü yıkım ve sosyal konutla önlem almada ararken, sonraları gecekonduyu bir çözüm olarak görüp ilgilenilmemeye başlanmıştır. İlk tutum, yol açtığı yıkımlar nedeniyle servet kaybına neden olurken, ikinci tutum kentsel arsa ve konut spekülasyonunu körüklemiştir.(2)

Merkezî ve yerel yönetimlerin gecekonduyu yasal yollarla önlemeye çalışan ya da alt yapı ve kamu hizmetleri sağlayarak bu yerleşimleri destekleyen çalışmalarına karşın, araştırmacılar farklı öneriler üzerinde de durmuşlardır. Bazı araştırmacılar, gecekondu modelinin yönlendirilerek kontrol altında konut sorununa bir çözüm olarak algılanması gerektiğini savunmuşlar; bazı araştırmacılar ise gecekonduyu temizlenmesi gereken sağlıklı yapılar olarak değerlendirmişlerdir. Turgut tarafından yapılan çalışmalarda da kullanıcıların sosyo-kültürel özelliklerinin gecekondu konut örüntüsü üzerindeki etkileri araştırılmış ve gecekondu zaman içinde geçirdiği değişimlerden alınacak sonuçların konut sorunu çözümüne veri oluşturabileceği ileri sürülmüştür.(3) Bu yaklaşıma göre, sosyo-ekonomik ve kültürel değişimlerin çok hızlı yaşandığı ülkemizde, çevresel istek ve gereksinmelerin akültüratif etkiler sonucunda değişmesi; özellikle gecekondu yerleşimlerinde, kullanıcının yeni istek ve gereksinmelerine dayanan bir yapısal çevreyi ortaya çıkarmaktadır. Akültürasyon süreci içindeki gecekondu-konut örüntüsü, konut kullanıcısının sosyo- kültürel, davranışsal konumlarına uygun mekânsal konumları ve bunların zaman içindeki değişimlerini içerirler. Akültürasyon süreci aşamaları, geleneksel norm ve mekânsal anlayışın zamanla nasıl değiştiğini ve değişen kültürel normlara ve yaşam biçimine bağlı olarak transformasyona/dönüşüme uğrayan insan-mekân etkileşimlerini ve değişen insanın yeni fiziksel çevre beklentilerini açıkça ortaya koymaktadır. Bu toplumsal ve kültürel değişme ve geçiş aşamasında kentleşen nüfus, kent-kültür çevresine uyma ve onunla bütünleşme süreci içinde bir geçiş veya ara-kültür tipi oluşturmaktadır. Kentleşme, her şeyden önce toplumsal değişme süreci, bir uyum ilişkisi olmakla birlikte aynı zamanda bir fiziksel yerleşme sürecidir.

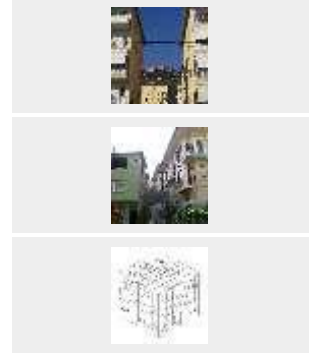
1. TÜRKİYE'DE UYGULANAN GECEKONDU SAĞLIKLAŞTIRMA GİRİŞİMLERİ

Türkiye 1950'den beri gecekondu problemi ile karşı karşıya olmasına rağmen, sağlıklaştırma politikaları ise ancak 1960'lardan sonra uygulamaya girmiştir. Gecekondu bölgelerinde uygulanmaya çalışılan sağlıklaştırma girişimleri ise gecekondu ve kullanıcıyı içine alan katılımcı bir süreçte dayanmadıkları için başarısız kalmış ve İstanbul metropoliten bölgesi içinde yerleşme alanı olarak büyük bir potansiyele sahip olan gecekondu yerleşmeleri bugün daha da sağlıklı;

çok katlı, durağan bir konut örüntüsü haline dönüşmüştür.(4)

En geniş anlamıyla sağlıklılaştırma, "mevcut, inşa edilmiş çevreye daha sağlıklı hale getirmek için yapılan müdahale" olarak tanımlanmaktadır. Sağlıklılaştırma sürecinin gecekondu olgusunda gösterdiği özgün görünüşleri ise daha ayrıntılı olarak ele almakta yarar vardır. "Gecekonduların ve yerleşme alanlarının iyileştirilmesi amacıyla değişikliğe uğraması" olarak tanımlanabilen gecekondu sağlıklılaştırma süreci, farklı içerik, ölçek ve davranış biçimleri şeklinde gerçekleştirilmiş, farklı müdahale biçimleri uygulanagelmıştır. 1960'lerden günümüze kadar Türkiye'de uygulanan sağlıklılaştırma çabaları ise, yetersiz politikalara dayanan planlama yaklaşımlarının başarısızlığını göstermekte ve gecekondu halkının hâlâ sağlıklı koşullarda yaşadığı gerçeğini sergilemektedir. Gecekonduların fiziksel nitelikler, oda sayısı, sosyo-kültürel faktörler gibi hem niteliksel hem de niceliksel özellikleri hâlâ dramatik bir profil göstermektedir. Hükümetler gerek programlarında, gerekse kalkınma planlarında ve bu konuda çıkarılan yasalarda, gecekondu sağlıklılaştırma süreci için üç ana yaklaşım öngörmüşlerdir.

Geliştirme/İslah 'improvement': Bu yaklaşımda mevcut gecekondu yerleşmeleri yapı ve çevre standartları çerçevesinde iyileştirilmeye çalışılmıştır. Örneğin, evsahiplerine evlerin altyapı ve servislerinin yenilenmesi için kredi sağlanması gibi. İyileştirilmek üzere seçilen gecekondu yerleşmelerinin imar-ıslah planlarının yerel yönetimlerce hazırlanması, gecekonduya teknik, malzeme ve kredi yardımlarının yapılması ve alt yapı hizmetlerinin getirilmesi şeklinde planlanmışsa da, sonuçta iyileştirme sadece alt yapı getirilmesi ile sınırlı kalmış ve bu planlar sadece mevcut durumu yasallaştırıp tapu vermekten öte bir işlev görmemişlerdir.

Yer değiştirme / Boşaltma 'removal': Geliştirme çalışmalarının mümkün olmadığı ve istenmediği, görece olarak düşük standarttaki gecekondu yerleşme alanlarının yenilenmesine dayanan bu yaklaşım; çoğunlukla yasallaştırmanın gerçekleştirilemediği yerlerde uygulanmıştır. Arsa ve hizmet sağlanmasına dayalı yeni yerleşmelerin gelişmesinin kolaylaştırılmasına dayalı bir yaklaşımdır. Ne yazık ki, bu yaklaşımdaki yeniden yerleştirmeye dayalı yıkım olgusu sadece politik bir araç olarak kullanılmıştır.

Önleme 'prevention': Bu yaklaşım ise temelde, kentsel gelişme alanlarında gecekondu olgusunun önlenmesi için üretilen sosyal konut projelerine dayanmaktadır. Bu yaklaşımların özellikle kente edenlerin konut sorunlarını çözmedeki başarısızlığı ve bütçe kaynaklarının kullanımındaki aşırı iyimser kabulleri nedeniyle, 1984 yılında yeni bir strateji oluşturularak yürürlüğe konmuştur. Bu yeni girişimin hedeflerinin daha gerçekçi olmasına karşın, beş yıllık uygulama sonunda da gecekondu yerleşmelerinde herhangi bir gelişme sağlanamamıştır. Mülkiyetin yasallaştırılması sorunu kısmen çözülmüşse de imar-ıslah planları hazırlanamamış ve 'Toplu Konut Fonu' gecekondu bölgelerinin önlenmesinde etkili olamamıştır. Bu amaçla üretilen yeni sosyal konut yerleşmeleri nitelik ve nicelikleri ile gecekondu insanın "ev" ihtiyacını karşılayamamıştır.

Yukarıda irdelenen bu girişimlerin başarılı olamamasının temel nedeni, gecekondu sağlıklılaştırma olgusunun çok boyutlu bir bütün olarak analiz edilmemesine dayanmaktadır. Oysa, dar gelirli kentli kesimi için önerilecek sağlıklılaştırma çalışmalarının başarısı, ancak konut birimi ölçeğinden yerleşme ölçeğine kadar uzanan bir kapsam içinde planlama, yapım ve kullanım sürekliliğinde yatmaktadır.(5) Son dönemlerde ise, özellikle, yürürlüğe giren Belediye Kanunu ile büyükşehir belediyelerinin hızla üretmeye başladıkları "kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri" kapsamında "dönüşüm alanları" içinde gecekondu sorununa tekrar çözüm getirilmeye çalışılmaktadır.

"Kentsel Dönüşüm" ve Gecekondu: Görgülü tarafından "yenileme ile birlikte koruma, sağlıklılaştırma, yeniden canlandırma, soylulaştırma, yaşam kalitesini yükseltme" olarak tanımlanan "kentsel dönüşüm" kavramı(6), özellikle büyük kentlerimizde yerel yöneticiler tarafından "yerleşik alanlarda imar haklarının arttırılması" olarak algılanmakta; planlar ve projeler hazırlanmaktadır. Bu kapsamda, mevcut gecekondu yerleşmelerinin yıkılarak, yeni yerleşim alanlarına dönüştürülmesi; gecekondu kullanıcısının da yapılacak yeni toplu konut alanlarına yerleştirilmesi planlanmaktadır. Ülkemizde giderek artan yasadışı yapılanma, kentsel çöküntü alanları haline gelmiş tarihi yapı stoğu gibi önemli nedenlerle gündeme gelen kentsel dönüşümün sadece yerel yönetimlerin etkin rol aldığı bir süreç değil, mevcut kullanıcı ve koruma odaklı ve çok rol alanlı bir model haline getirildiğinde, gecekondu sorununa çözüm getirebileceği açıktır.

2. GECEKONDU SAĞLIKLAŞTIRMA SÜRECİNİN ÇOK BOYUTLU YAPISI

Yukarıda anlatılan görüşler ve araştırmalar göstermektedir ki gecekondu sağlıklılaştırma çok boyutlu ve disiplinlerarası bir konu olarak ele alınmalı ve sağlıklılaştırma çabaları sosyo-kültürel sürekliliği sağlarken, aynı zamanda yaşam koşullarını iyileştirecek bir organizasyonu kapsamalıdır. Çözümüne yönelik politika ve stratejilerin saptanması, ancak köklü ve geniş kapsamlı araştırma, inceleme ve irdeleme çalışmalarından sonra gerçekleştirilebilir. Böylesi karmaşık bir yapıya sahip olan sağlıklılaştırma süreci, parasal, teknolojik, yasal kaynakların nasıl, hangi ölçekte, niçin, kim tarafından kullanılacağını da tanımlamalıdır.(7) Örneğin, bir gecekondu sağlıklılaştırma girişimi,

merkezî idarenin alt yapı, yerel idarenin sıhıhleştirme çalışmaları; kullanıcıların binaların tamiri ve yatırımcıların yenileme çabaları gibi yerleşmenin bütünündeki kolektif uygulamaları kapsayabilmelidir. Kısaca ,gecekondu sağlıklştırma girişimleri içerik, ölçek, davranış ve zaman gibi farklı bileşenleri içeren, her seferinde kendine özgü ve farklı bir sorunsala dayandırılmalıdır. Bu nedenle, gecekondu sağlıklştırmanın yapısal analizi ancak bu temel bileşenlerin çözümlenmesiyle mümkündür. Bu görüşe dayanan Atasoy ve diğeri tarafından ortaya konulan ve Turgut tarafından geliştirilen "gecekondu sağlıklştırma sürecinin strüktürel analizi" aşağıda irdelenmeye çalışılacaktır.(8)

Gecekondu Sağlıklştırma Sürecinde İçerik Boyutu

Genelde 'içerik' "dinamik ve belirleyici koşullar bütünü" olarak tanımlanabilir. Gecekondu sağlıklştırma sürecinde ise 'içerik', "koşullar ve neyin niçin yapıldığını belirten hedefleri" içermektedir. Gecekondu sağlıklştırma sürecinin içeriğini oluşturan bu koşullar şu şekilde sınıflanabilir:

- Sosyal Koşullar: Parasal, teknolojik, politik, yasal ve kültürel
- Fiziksel Koşullar: Jeolojik, coğrafi, iklimsel, topografik, bitkisel

Gecekondu Sağlıklştırma hedefleri ise aşağıdaki gibi gruplandırılabilir:

- Yasallaştırma (arsa, bina ve alt yapının)
- Sıhıhleştirme (fiziksel ve sosya çevrenin)
- Akültürasyon (gecekondu nüfusunun)
- Entegrasyon (gecekondu yerleşim alanı ve kentin)

Her gecekondu bölgesinin kendine özgü içeriğinin olması, sağlıklştırma sürecinin de her özgün uygulamada farklı koşul hedeflerinin olması gereğini vurgulamaktadır.

Gecekondu Sağlıklştırma Sürecinde Ölçek Boyutu

Gecekondu sağlıklştırma süreci müdahale biçimine bağlı olarak farklı ölçeklerde yoğunlaşabilir. Sağlıklştırmanın içerik boyutuna bağlı olarak, çeşitli sistem açılım seviyelerinde farklı iyileştirme eylemleri söz konusudur:

- Gecekondu bölgesi,
- Gecekondu komşuluk ünitesi,
- Gecekondu bina grubu,
- Gecekondu binası,
- Gecekondu bina bileşeni,
- Gecekondu bina elemanları, vb.

Müdahalenin kapsamının yanısıra, gecekondu sağlıklştırma uzamının belirlenmesi de önem taşımaktadır. Nelerin korunup nelerin değiştirileceğinin irdelenmesi "sağlıklştırma uzamını" oluşturmaktadır. Örneğin bir gecekondu sağlıklştırma sürecinde, binalar korunabilir, alt yapı değiştirilebilir veya tam tersi olabilir. Bundan dolayı sağlıklştırma uzamı, sosyal ekipman / kentsel ekipman / altyapı / ulaşım sistemi, gibi farklı sistem nodlarında ele alınmalıdır. Bir gecekondu sağlıklştırma sürecinin ölçek boyutu "kapsam" ve "uzam" skalalarının oluşturduğu bir matris ile betimlenebilir. Örneğin, alt yapı sorunları farklı sistem açılım seviyelerinde farklı anlamlar taşıyacaktır. "Alt yapı" kavramı bina ölçeğinde tesisat anlamına gelirken bölge ölçeğinde kanalizasyon, yol, su ve iletişim kanallarını içermektedir.

Gecekondu Sağlıklştırma Sürecinde Davranış Boyutu

"Davranış" genelde "bir şeyin yapılma biçimi" anlamını taşımakta, gecekondur sağlıklaştırma sürecinde ise rol alanları ve değişim girişimlerini belirtmektedir. Sağlıklaştırma girişimleri aşağıdaki gibi gruplanabilir:

- Yeniden geliştirme: Yer değiştirme, yıkma, modernizasyon.
- Sıhıleştirme-Rehabilitasyon: Yeniden canlandırma (revitalizasyon), imar-ıslah (rekonstrüksiyon), yenileme (renovasyon).
- Koruma-Konservasyon: Prezervasyon, restorasyon. (UNCHS, 1986)

Her gecekondur sağlıklaştırma sürecinde, bu girişim biçimleri var olan koşullar, sosyal tercihler ve kamu önceliklerine bağlı olarak farklı ağırlıklar taşıyabilmektedir. Diğer yandan "davranış" katılımcılara bağlı olarak da farklı anlam kazanabilir. Başka bir deyişle, sağlıklaştırma adımlarının nasıl ve kimin tarafından yerine getirileceği gecekondur sağlıklaştırmanın en önemli faktörlerindedir. Gecekondur sağlıklaştırma sürecindeki rol alanlar aşağıdaki gibi gruplanabilir: Kamu: Merkezi idare, yerel idare, belediyeler / Kullanıcı örgütleri / Kullanıcı / Yatırımcı / Girişimci / Yapımcı

Bu rol alanlar farklı sağlıklaştırma adımlarında farklı görevler üstlenebilirler. Örneğin yatırımcı ve girişimcilerin pazar değeri olan yerlerde yeniden geliştirme çalışmalarına katıldıkları gözlenmektedir.

Gecekondur Sağlıklaştırma Sürecinde Zaman Boyutu

Gecekondular, dinamik, akıcı ve değişken özellikler gösteren zamana ilişkin nitelikler taşımaktadır. Bu niteliklerin sürekliliği, gecekondur sağlıklaştırmasında belirli bir periyodu kapsadığından, hayati önem kazanmakta ve bu süre içinde sağlıklaştırma bileşenleri dramatik bir biçimde değişmektedir. Bu nedenle, "zaman" gecekondur sağlıklaştırma yaklaşımlarının temel bir boyutu olarak ele alınmalıdır. Bu dönüşümsel ilişkilerin zamana ilişkin nitelikleri: Doğrusal / Salınımsal / Helezonik (9) karakteristikler göstermektedir.

Diğer taraftan bir "gecekondur sağlıklaştırma süreci" birbirini tanımlayan ve izleyen doğası ile farklı süreç adımlarını içermelidir. Bu süreç adımlarını tanımlamak için çeşitli sınıflandırmalar geliştirilmiştir. Şu açılım, planlamanın hem düşey hem de yatay strüktürünü içeren gecekondur sağlıklaştırma stratejisinin gelişimi için en uygun çerçeve olarak görülmektedir: Veri toplama / Veri işleme / Analiz / Sistem tanımlama / Kavram geliştirme / Sistem geliştirme / Sentez / Değerlendirme / Model / Karar / Gerçekleştirme

Şekil 1. Gecekondur sağlıklaştırma sürecinin strüktürel analizi

Gecekondur sağlıklaştırma sürecine ilişkin boyutların tüm değişkenleri doğrusal, salınımsal veya helezonik dönüşüm biçimleri şeklinde bu etaplarda yer alacaktır.

Yukarıda yapılan açıklama ve irdelemelerin bir özeti, gecekondur sağlıklaştırma sürecinin strüktürel analizi olarak Şekil 1.'de verilmektedir.

3. TÜRKİYE'DE GECEKONDUR SORUNU İÇİN BİR SAĞLIKLAŞTIRMA MODELİ

ÖNERİSİ

Gecekondur sağlıklaştırma yaklaşımları, finansman, örgütlenme, üretim gibi farklı alanlarda ve adımlarda alınmış kritik kararları içeren karmaşık bir yapı içinde çeşitli katılım ve işbirliklerini kapsamaktadır. Olanak ve kaynakların kullanımındaki bu kararlar "karar alma modeli" olarak adlandırılan bir mekanizma oluştururlar. Genel olarak bilindiği gibi karar alma modelleri, Bürokratik/Merkezi, Anarşik/Bireysel, Partizan/Toplumsal, Tüketici/Pazar kökenli modeller olarak sınıflandırılabilirler. Bütün bu modeller, Türkiye'deki gecekondur sağlıklaştırmalarında bazen bilinçli bazen de bilinçsiz olarak kullanılmıştır. Fakat bu kısa irdeleme bile, sadece tek bir sektör tarafından alınmış kararlara dayandığı için, bu modellerin yetersizliğini göstermektedir (Örneğin, bürokratik modelde devlet, anarşik modelde bireyler, tüketici modelde müteahhitler gibi). Bu nedenle, sağlıklaştırma sürecinin her adımında "içerik", "ölçek" ve "davranış" boyutları analiz edilerek, entegre bir karar modelinin geliştirilmesinin gerekli olduğu görülmektedir. Yazarın daha önceki çalışmalarını da (10) içeren bu makale kapsamında, böyle bir entegre model Türkiye'deki gecekondur sağlıklaştırmalarına bir öneri olarak aşağıdaki şekilde sunulmaktadır. Şekil 2.'de de görüldüğü gibi, gecekondur sağlıklaştırma süreci doğrusal, salınımsal ve helezonik zaman

skalalarındaki farklı adımlarda kendi bileşen ve değişkenleri ile "içerik", "ölçek" ve "davranış" boyutlarını içermelidir.

Şekil 2. Türkiye’de gecekondular için bir sağlıklaştırma modeli

4. SON SÖZLER

Son yıllarda, büyük kentlerimizin sosyo-kültürel ve kentsel kimliği köklü değişimlere uğramakta; küreselleşme, uluslararasılaşma ve bilgi akış hızının artması tüm dünyada olduğu gibi, kentin ve kent sakinlerinin değişiminde önemli rol oynamaktadır. Bu değişimin çok boyutlu sonuçları, mimari ve kentsel biçimlenişlerde olduğu kadar, sosyal ve kültürel normlar, davranışsal ilişkiler ve yeni faaliyet biçimlenişleri üzerinde de kendini belli etmektedir. Dünyada ve ülkemizde yaşanan ekonomik ve sosyal değişim süreci, kentleşme ve gecekondular sorunlarının, bu değişimin ışığında sürekli biçimde yeniden tanımlanmasını gerekli kılmaktadır. Türkiye’de uygulanan gecekondular sağlıklaştırma girişimlerinin yetersizliği, geliştirilmeye çalışılan çok boyutlu bir yaklaşımın gerekliliğini ortaya koymaktadır. Öneri model aşağıda sunulan bazı olgu ve yorumları da vurgulamaktadır.

- Bir gecekondular sağlıklaştırma süreci endüstrileşme ve kentleşme olgularından bağımsız olarak ele alınamaz. Gecekondular sağlıklaştırma sorunlarını da içeren konut sektörünü yönlendiren üst sistem verileri analiz edilmeden geliştirilen modeller başarısız kalmaya mahkumdur.
- Bir gecekondular sağlıklaştırma yaklaşımı "içerik", "ölçek", "davranış" ve "zaman" boyutlarını içeren çok boyutlu bir analiz ile saptanmalıdır.
- Gecekondular sağlıklaştırma yaklaşımları sağlıklaştırmanın her adımındaki kapsam, uzam ve koşullara bağlı olarak katılımcılar ve rollerini betimleyen düzenli bir yapıya sahip olmalıdır.
- Gecekondular sağlıklaştırma süreci doğrusal zaman skalası üzerinde bir yönde peşpeşe dizilen süreçler dizini olarak kabul edilemez. Geri dönüşler yaşanabilen ve tekrarlanan bir karakter taşır. Bu nedenle, salınımsal ve helezonik zaman skalalarında da sağlıklaştırma girişimleri gözden geçirilmeli ve gecekondular nüfusunun akültürasyonu ve gecekondular yerleşmesinin kentle entegrasyonunu sağlayacak şekilde kontrol edilmelidir.
- Gecekondular sağlıklaştırma sürecinin temel ereklerinden biri de mülkiyet, mevcut gecekondular stokunun yapı standart ve yönetmeliklerine uydurulması gibi sorunları içeren yasallaştırma olgusunun gerçekleştirilmesidir.
- Bir gecekondular sağlıklaştırma girişimi yerel grupların kaynaklarını harekete geçirmeli ve kamu kaynakları çevre kalitesinin düzeltilmesini teşvik edecek programlar için kullanılmalıdır.
- Gerçekçi hedefleri olmayan belirsiz kapsam ve uzamda, tanımlanmamış koşullara sahip, zamanlamadan yoksun gecekondular sağlıklaştırma yaklaşımlarının yetersiz ve başarısız olacağı açıktır.

NOTLAR

1. Ward, 1982.
2. Dülgeroğlu, Yüksel ve Aksoy, 1999.
3. Turgut, 1996.
4. Turgut, 2003.
5. Turgut, 1991; 2003.
6. Görgülü, 2005.
7. Turgut, 1991.
8. Atasoy ve diğ., 1988, 1990; Turgut,1991.

9. Werner ve diğ. 1985.

10. Turgut ve Ünügür, 1989; 1990; Turgut, 1997.

Referanslar

* Anon. 1966, "Gecekondu Kanunu", No: 775.

* Anon. 1976, "Human Settlement in Europe", S: 4, UN Economic Commission for Europe, New York.

* Anon. 1986, "Community Participation in the Execution of Low-Income Housing Projects", S: 4, UNCHS-HABITAT.

* Atasoy, A. ve M. İnceoğlu, H. Şener, H. Turgut, M. Ünügür, 1988, "Gecekondu Bölgelerinde Sağlıklaştırma Sorunları" (Upgrading Problem in Squatter Settlement) Çağdaş Konut ve Kentsel Çevre Arayışları, ODTÜ Konut Araştırmaları Merkezi (KAM) Sempozyumu, 19-21 Ekim 1988, Ankara.

* Atasoy, A. and M. İnceoğlu, H. Şener, H. Turgut, M. Ünügür, 1990, "Planning Problems of Housing in City", Paper prepared for the conference on "Housing Debate- Urban Challenges", 3-6 July 1990, Paris, France.

* Görgülü, Z. 2005, "Planlamada Bir Araç: Kentsel Dönüşüm", Mimarlık, Dosya: Gündemdeki Kentsel Dönüşüm Projeleri ve Tartışmaları Üzerine, ed.N.Müge Cengizkan, no: 323, Mart-Nisan 2005, ss.26-27.

* Turgut, H. 1991, "Türkiye'de Gecekondu Sorununun Yapısal Analizi ve Bir Sağlıklaştırma Modeli Önerisi" ("Türkiye'nin Sorunları" konulu Milliyet Gazetesi Ödülleri için hazırlanmış makale), Nisan 1991, İstanbul.

* Turgut, H. 1996, "Gecekondu Yerleşimlerinde Kültür ve Mekân Etkileşiminin Saptanması, Örnek: Pınar Mahallesi, Araştırma Projesi, İstanbul Teknik Üniversitesi Araştırma Fonu.

* Turgut, H. 2003, "Kentleşme Süreci İçinde Sosyo-Kültürel ve Mekânsal Değişimler: Gecekondu Konut Örüntüsü", Mimar.ist, No: 7, Kış 2003, ss. 57-64.

* Turgut, H. and M. Ünügür, 1989, "Some Proposal on Squatter Upgrading Policies in Turkey" conference on "Emerging Trends in Third World Housing Policies 1990's and Beyond", Center for Development Planning Studies, University of Sheffield, March 1989.

* Turgut, H. and M. Ünügür, 1990, "A Time-Space Study on Housing Patterns", International Housing Research Conference, 3-6 July 1990, Paris, France.

* Ünügür, M. and H. Turgut, 1990, "A Proposal on Squatter Upgrading in Turkey", Open-House International, special issue on "Turkish Urban Development and Housing", July 1990, Vol: 15, No: 2, pp. 41-45.

* Ward, P. 1982, Self-Help Housing A Critique, Alexandrine Press, Oxford.

* Werner, C.M. and I. Altman, D. Oxley, 1985, "Temporal Aspects of Homes, A Transactional Perspective", I. Altman, C.M. Werner, Home Environments: Human Behavior and Environment, Vol: 8, Plenum, New York, pp.1-32.

* Yüksel, Y.D. and M. Aksoy, 1999, "Sosyo-kültürel ve Mekânsal Boyutlarıyla Gecekondu Transformasyonu Olgusu", Araştırma Projesi: 791, İstanbul Teknik Üniversitesi Araştırma Fonu.